

Stanisław Koziej*

MIROŚLAW BANASIK,
PLANOWANIE STRATEGICZNE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO.
WYBRANE PROBLEMY,
WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK, TORUŃ 2016, SS. 422

DOI: 10.26399/meip.4(67).2019.44/s.koziej

Autor książki dr hab. Mirosław Banasik jest absolwentem Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Radiotechnicznych w Jeleniej Górze (1984) oraz Akademii Obrony Narodowej w Warszawie (1992). Ukończył także studia podyplomowe na Politechnice Wrocławskiej (1993), NATO Defense College w Rzymie (2004) i Akademię Obrony Narodowej w Warszawie (2009). Stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie uzyskał w 2011 roku na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Zarówno w pracy zawodowej w dowództwach i sztabach wojskowych, jak i w pracy naukowo-dydaktycznej zajmował się przede wszystkim problematyką planowania wojskowego, bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, zarządzania kryzysowego w wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz użycia wojsk, zwłaszcza w operacjach międzynarodowych.

Recenzowana monografia pt. *Planowanie strategiczne bezpieczeństwa narodowego. Wybrane problemy* jest rozprawą habilitacyjną Autora, będącą syntezą jego dotychczasowych prac naukowych i doświadczeń praktycznych. Została opublikowana w 2016 roku przez Wydawnictwo Adam Marszałek w Toruniu (ISBN 978-83-8019-445-8). Recenzentami wydawniczymi byli prof. dr hab. Waldemar Kitler i prof. dr hab. Maciej Marszałek, obydwaj z Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Praca liczy 422 strony. Składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel oraz indeksu nazwisk.

---

* Stanisław Koziej – prof. dr hab., Uczelnia Łazarskiego w Warszawie, e-mail: stanislaw.koziej@lazarski.pl; ORCID 0000-0003-2010-3763

Trudno przecenić znaczenie problematyki podjętej w recenzowanej monografii. Bezpieczeństwo narodowe w dużym stopniu zależy od poziomu kultury strategicznej danego narodu: powszechnej świadomości strategicznej (wiedzy) oraz umiejętności (sztuki) praktycznego posługiwania się metodami podejścia strategicznego przez jego instytucje państwowe. Polska przez dwa pokolenia swojej najnowszej, powojennej historii istniała w warunkach ubezwłasnowolnienia strategicznego w ramach Układu Warszawskiego. Strategia istniała tylko jako kategoria historyczna i przedmiot studiów akademickich (głównie w Akademii Sztabu Generalnego WP). Nie stosowano jej w praktyce. To do dziś jeszcze odbija się negatywnie w podejściu naszego państwa do spraw bezpieczeństwa narodowego. Wśród władz państwowych, nie mówiąc o świadomości powszechnej Polaków, wciąż nie ma wystarczającego przekonania o konieczności kierowania się strategią, długoterminową perspektywą, a nie tylko bieżącym reagowaniem na zaistniałe zmiany w potrzebach i możliwościach zapewniania bezpieczeństwa. Dlatego każda praca z zakresu strategii poszerzająca tę świadomość, wzbogacająca kulturę strategiczną, jest na wagę złota. Taką pracą jest właśnie opiniowana monografia.

Autor zajmuje się bardzo konkretnym i praktycznym obszarem strategii, jakim jest planowanie strategiczne, w tym zwłaszcza programowanie rozwoju/transformacji systemu bezpieczeństwa narodowego, w szczególności sił zbrojnych. Dzisiaj te kwestie są szczególnie aktualne. Środowisko bezpieczeństwa zmienia się dynamicznie. Skończyła się era pozimnowojenna w stosunkach bezpieczeństwa. Rosja weszła na konfrontacyjną ścieżkę w relacjach z Zachodem do tego stopnia, że można już dziś mówić o nowej zimnej wojnie w tych relacjach. Ze względu na swą specyfikę ma ona inny charakter niż pierwsza, klasyczna już zimna wojna z XX wieku. Dobrze jej charakter oddaje pojęcie hybrydowości. Chodzi o stosowanie skrajnie różnych metod i środków, w tym zupełnie nowych związanych z pojawieniem się cyberprzestrzeni i z coraz większą w niej aktywnością państw, narodów, społeczności i pojedynczych ludzi.

Planowanie działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa w tych jakościowo nowych warunkach jest poważnym wyzwaniem teoretycznym (poznawczym, badawczym) i praktycznym. Dlatego bardzo wysoko należy ocenić znaczenie problematyki podjętej w opiniowanej monografii. Może ona przyczynić się nie tylko do krzewienia tak potrzebnej świadomości strategicznej, ale także być wykorzystywana do doskonalenia praktycznej działalności organów państwa odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

Procedura badań i zastosowane w niej metody przedstawione we wstępie są typowe dla tego rodzaju prac z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Logiczny i czytelny jest też sam wykład przeprowadzanych analiz i ich rezultatów,

odzwierciedlony w układzie pracy oraz strukturze jej poszczególnych rozdziałów. Warto podkreślić, że monografia szeroko diagnozuje sytuację problemową. W diagnozie tej zabrakło jednak jasnego wykazania luk w wiedzy lub nieadekwatności/słabości/błędów w praktyce planistycznej uzasadniających potrzebę przeprowadzenia badań – jako punktu wyjścia do zdefiniowania problematyki i celów badawczych.

W przyjętej procedurze badań określa się na wstępie cele pracy, następnie problemy badawcze i hipotezy oraz metody badań. W tej sekwencji zastrzeżenia mogą budzić przyjęte relacje między celami i problemami. Najpierw określa się cele, a dopiero potem problematykę badawczą. Tymczasem logika badawcza wskazuje – choć w literaturze metodologicznej na ten temat pojawiają się różnice zdań – na zasadność odwrotnej kolejności. Wszak treścią celu badań jest pewien stan „pobadawczy” będący rozwiązaniem problemu. Najpierw więc należy zdefiniować problem, jego konkretną treść, by wiedzieć, co chcemy rozwiązać, jak i czym (jaką treścią) uzupełnić lukę, jak usunąć przeszkodę itp. Dopiero na tej podstawie można określić cel działań badawczych, które decydujemy się podjąć, aby osiągnąć rozwiązanie zidentyfikowanego wcześniej problemu. Bez tego cel będzie czymś „spadającym badaczowi z nieba”.

Metody i techniki badawcze są właściwe dla nauk o bezpieczeństwie: podejście holistyczne (systemowe, strukturalne, funkcjonalne, prognostyczne) dające możliwość wszechstronnego badania podmiotów i procesów planowania oraz analiza krytyczna i porównawcza literatury, dokumentów, praktyki instytucjonalnej itp. Na podkreślenie zasługuje dobry przegląd i doskonałe wykorzystanie bardzo bogatej krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu.

Struktura wykładu – od wstępu z omówieniem procedury badań, poprzez poszczególne problemy merytoryczne przedstawione metodą „od istoty danego zjawiska do jego praktyki” – daje możliwość dobrego zapoznania się z problematyką i prezentowanymi rozwiązaniami oraz wnioskami. Jest ona też adekwatna do struktury problematyki badawczej, co nadaje całej pracy spójności metodologicznej.

Praca składa się z pięciu rozdziałów merytorycznych: (1) Geneza i rozwój planowania strategicznego w latach 1960–2015, (2) Zakres planowania strategicznego, (3) Proces podejmowania decyzji strategicznych, (4) Niepewności w procesie planowania strategicznego, (5) Planowanie strategiczne bazujące na zdolnościach. Rozdziały podsumowuje syntetyczne zakończenie.

Rozdziały pierwszy i drugi zawierają diagnozę teoretycznych i praktycznych podstaw planowania strategicznego w siłach zbrojnych oraz ewolucję jego praktyki na przykładzie USA i NATO. Dużo miejsca poświęca

się analizie systemu planowania, programowania i budżetowania (PPBS), rozwiniętego następnie w system planowania, programowania, budżetowania i realizacji (PPBE).

W analizie fundamentów teoretycznych słusznie wskazuje się na unikanie w rozstrzyganiu kwestii bezpieczeństwa przez decydentów politycznych podejścia strategicznego, długoterminowego na rzecz podejścia bieżącego, krótkoterminowego. To podstawowy dylemat kierowania bezpieczeństwem narodowym. Odwołując się do zmian w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, wykazuje się zasadność przechodzenia od planowania opartego na zagrożeniach do planowania bazującego na zdolnościach. Słusznie akcentuje się także rolę podejścia zintegrowanego, kompleksowego (*comprehensive approach*) w planowaniu zdolności na potrzeby bezpieczeństwa, łączenia zdolności militarnych i niemilitarnych.

W rozdziale trzecim dokonuje się diagnozy procesu decyzyjnego na poziomie strategicznym. Wykazuje się wyzwania i problemy wynikające z niepewności dominujących we współczesnym środowisku bezpieczeństwa oraz potrzeby działań zintegrowanych, a na poziomie wojskowym połączonych (*joint*). Trafnie podkreśla się potrzebę analiz alternatywnych (opcjonalnych) strategii i szacowania ich ryzyk jako jednego z ważnych kryteriów decyzyjnych. Podkreśla się wagę szacunku kosztów podejmowanych decyzji w stosunku do pożądaných rezultatów. Przeprowadzone badania dobrze odzwierciedlają charakter współczesnych i przyszłych warunków bezpieczeństwa (niepewność) i wynikających stąd wymagań wobec procesu podejmowania decyzji strategicznych (alternatywność, szacowanie ryzyk i kosztów). W tym kontekście trafnie konkluduje się, że w procesie decyzyjnym „...najważniejsza jest wiedza o konsekwencjach przed dokonaniem wyborem o wdrożeniu określonej strategii” (s. 204).

Rozdział czwarty poświęcony jest analizie szczególnie istotnej, w ocenie Autora, cechy współczesnego i przyszłego strategicznego środowiska bezpieczeństwa, jakim jest jego niepewność. To bardzo ważna i interesująca część pracy. Przedstawia się tu istotę i charakter niepewności strategicznych oraz proponuje sposoby optymalizacji planowania strategicznego w takich warunkach. Wykazuje się, że najlepiej tym warunkom odpowiada planowanie oparte na zdolnościach.

Właśnie ten rodzaj planowania jest przedmiotem szczegółowej analizy w rozdziale piątym. Przedstawia on zasadnicze i najważniejsze wyniki badań oraz propozycje. Analizuje się tu doświadczenia amerykańskiego i w ślad za nim natowskiego planowania strategicznego oraz przejście w okresie pozimnowojennym od planowania opartego na zagrożeniach do planowania oparte-

go na zdolnościach. Ich istota sprowadza się do zaprojektowania rozwinięcia i wzbogacenia stosowanej w siłach zbrojnych metody planowania opartego na zdolnościach tak, aby mogła ona być stosowana w szerszym zakresie, tj. w obszarze bezpieczeństwa narodowego, z uwzględnieniem zarówno wymiaru militarnego, jak i niemilitarnego (cywilnego). To niewątpliwie główna wartość recenzowanej monografii.

W sumie praca wnosi istotny wkład w rozwój nauk o bezpieczeństwie. Poszerza znaną dotychczas problematykę wojskowego planowania opartego na zdolnościach na cały obszar bezpieczeństwa narodowego, włącznie z jego dziedzinami niemilitarnymi. Oznacza to zarówno rozwinięcie samej teorii planowania strategicznego, jak i wzbogacenie praktycznych procedur i mechanizmów kierowania bezpieczeństwem narodowym. W okresie kształtowania się zintegrowanego podejścia do spraw bezpieczeństwa ma to ważne znaczenie praktyczne. Rozważania, analizy, hipotezy, propozycje zawarte w pracy mogą być istotnym impulsem do kolejnych badań i tym samym rozwoju nauk o bezpieczeństwie.

Cytuj jako:

Koziej S., recenzja książki: Mirosław Banasik, *Planowanie strategiczne bezpieczeństwa narodowego. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, ss. 422, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, 2019 nr 4(67), s. 213–217. DOI: 10.26399/meip.4(67).2019.44/s.koziej

Cite as:

Koziej, S. (2019), book review (in *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 4(67), 213–217): Mirosław Banasik, *Planowanie strategiczne bezpieczeństwa narodowego. Wybrane problemy* [‘Strategic planning of national security: Selected issues’], Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, 422 pp. DOI: 10.26399/meip.4(67).2019.44/s.koziej